

Митрофанов І.І.

*Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,
доцент кафедри галузевих юридичних наук,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЗАКОНОДАВЧІ РІШЕННЯ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТОЛОГІЯ

Безліч змін, внесених до закону України про кримінальну відповідальність (далі - ЗУпКВ), нашою хуро на роздуми не лише вчених-криміналістів, а і практичних працівників. Більшість рішень законодавця є політично ангажованими, що вимагає відповідного осмислення в межах кримінально-правової політології, проблеми якої почали розглядатися А. Е. Жалинським. Кримінально-правова політологія як наука ще не отримала свого визнання, проте сьогодні можна констатувати, що її потенціал нами визнається достатньо могутнім для дослідження тенденцій взаємного впливу кримінально-правової політики та ЗКпКВ, а також практики реалізації норм останнього.

Кримінально-правова політологія ґрунтується на системі знань загальної політології, яка вивчає політику та її взаємовідносини з людиною та суспільством, і є системою знань про політику, політичну владу, політичні відносини та процеси, про організацію політичного життя суспільства [Політологія : навчальний посібник / Т. Г. Авксентьєва, Л. А. Тіхонова, Н. В. Чорна, В. І. Штанько. - вид. 2-е, перероб. і доп. - К. : Видавництво «Фірма «ІНКОС», Центр учбової літератури, 2007. - 288 с., с. 12]. Політологи вказують на те, що межі політології є мінливими, оскільки сучасна політика торкається багатьох сфер людської діяльності [Політологія : навчальний посібник / Т. Г. Авксентьєва, Л. А. Тіхонова, Н. В. Чорна, В. І. Штанько. - вид. 2-е, перероб. і доп. - К. : Видавництво «Фірма «ІНКОС», Центр учбової літератури, 2007. - 288 с., с. 13], у тому числі і законотворчість, і практика застосування ЗУпКВ.

Сьогодні предметом політології визнається вся система знань про

політичне життя в усіх його проявах або політику та її взаємовідносини з особою і суспільством [Політологія : навч. посіб. / за заг. ред. проф. А. М. Чернія. - К. : Міленіум, 2009. - 370 с., с. 8], про закономірності та тенденції функціонування та розвитку політики, політичних систем і окремих політичних інститутів, їх взаємодію з різними підсистемами суспільства [ГелейС.Д. Політологія[текст] : навч. посіб. / С. Д. Гелей, С. М. Рутар. - 8-мевид., перероб. ідоп. - К. : «Центручбовоїлітератури», 2012. - 348 с., с. 11]. Предмет кримінально-правової політології цілком залежить від відчуття необхідності задовольнити намагання соціуму жити в умов відсутності загроз з боку злочинності, задоволення якої відбувається з дотриманням потенцій та меж загальної політології. Тому сьогодні нами спостерігається абсолютна індиферентність політичної влади, яка намагається відволікти населення від розкрадання фінансових і природних ресурсів країни валом злочинності, що супроводжується руйнуванням правоохоронної системи держави.

Предмет кримінально-правової політології буде визначений послідовно шляхом накопичення наукових знань про явища та процеси, які спостерігаються у сфері протидії злочинності, у тому числі щодо законодавчого забезпечення цієї сфери необхідним нормативним регулюванням. При цьому такий предмет не повинен бути жорстко бути прив'язаний до системи правничої науки. Це пов'язано з тим, що матеріальне кримінальне право (спеціальність 12.00.08) процесуального кримінального права (12.00.09), які штучно відірвані одне від одного, ґрунтуються на різних правових актах і доктринах. Однак теоретичне їх розірвання практикою відкидається, оскільки притягнення винного до кримінальної відповідальності за вчинене діяння є неможливим без встановлення в ньому ознак конкретного складу злочину в процедурній формі. Тому політичні рішення мають бути системними та безкомпромісно не можуть бути зведені до проблем юриспруденції.

Вивченню кримінально-правовою політологією мають бути піддані як

методологічні підвалини кримінально-правової політики, так і її взаємозв'язки з політикою в цілому, політичною діяльністю колективних і індивідуальних суб'єктів, соціальним управлінням, законотворчістю, практикою застосування норм ЗУпКВ. Такий предмет обов'язково орієнтує нас на задіяння знань й інструментарію політології для дослідження політичних процесів, які впливають на прийняття відповідних рішень та здійснення комплексу дій у сфері протидії злочинності. Особливо це стосується політичного впливу на розвиток ЗУпКВ.

Політичний вплив на кримінально-правову законотворчість найбільш відчутний, оскільки може стосуватися інтересів різних соціальних об'єднань, публічної влади в цілому, усіх роботодавців щодо несвоєчасної виплати заробітної плати, значних за обсягом груп населення, наприклад, мисливців, що поєднується з обмеженням можливостей одних за рахунок збільшення прав інших осіб. Таким рішенням може надається форма закону, тобто із задіянням на національному рівні політичних суб'єктів, які мають власні інтереси. Подібне супроводжується корупційними діями для прийняття рішень, необхідних для задоволення потреб олігархічних структур. Ці рішення базуються на відомостях і розумінні, що саме належить до рекомбінації прибутків і витрат. Матеріальною платформою закону є право, яке базується на вказаних інтересах. Юридичний супровід цих проблем украй важливий і є неодмінним чинником їхнього розв'язання. Але науками кримінального циклу не здійснюється соціально-економічний аналіз, обмежуючись у кращому випадку обґрунтуванням соціальної зумовленості тих чи інших норм кримінального права. Жодна правнича діяльність не пов'язана з вирішенням питань ринкових механізмів (ціноутворення, оподаткування, конкуренції тощо). Тобто, в межах кримінально -правової політології слід розробити детальний перелік відомостей та видів рішень, що складають повноваження політичної еліти, а також встановити зв'язки між політичними та правовими рішеннями (можливе фінансування, кадрове забезпечення, зміна повноважень,

прогнозоване ставлення населення в цілому й окремих груп до запропонованих проектів тощо).

Саме для вирішення вказаних питань має по-справжньому розгортатися організаційно та функціонально налагоджена система кримінально-правової політики, що не обмежується загальними та спеціалізованими органами державної влади й управління. Сьогодні ця система має складний характер, оскільки до неї долучаються до кримінально-правової законотворчості олігархічні клани, які уособлюють владу в Україні. Тому завданням кримінально-правової політології має бути не тільки виявлення шляхів впливу, а й розробка механізму мінімізації такого втручання до ЗУпКВ. Головним тут є намагання раціонального використання справжніх потенцій, уникаючи насамперед передачі правничих функцій міністерствам, що не мають юридико-технічні повноваження.

Не менш важливим нами визнається вивчення громадської думки з метою виявлення бажаності чи, навпаки, небажаності введення нових заборон (сприйняття населення криміналізації тих чи інших суспільно небезпечних діянь). До цього ж слід віднести моніторинг ставлення населення країни до правоохоронної системи та розробка адекватних заходів щодо підвищення до неї довіри. Зрозуміло, що для цього необхідний аналіз політичних процесів, оскільки як би правильно не був сформульований обов'язок не вчиняти той чи інший злочин у нормі кримінального права, як би позитивно він не сприймався б населенням, проте реалізація такої норми цілковито залежить від стану правоохоронної системи. До того ж слід вивчати ступінь готовності політичних еліт взяти на себе відповідальність за рішучі кроки у протидії злочинності та негативним явищам, які виникли після елітарного олігархічного перевороту 2013-2014 рр. І тут не важлива думка вченого та його участь в дискусіях з приводу доцільності чи недоцільності конкретних кримінально-правових новел.

Разом з тим, щодо останнього слід зосередити увагу на пошуках не

тільки шляхів налагодження інтеракцій політиків і науковців, але й формату подібних комунікації. Це пов'язано з тією обставиною, що під час проведення багатьох науково-практичних конференцій завжди наголошується на проблемі відсутності зв'язку науковців і народних депутатів. І тут справа навіть не в тому, що науковці дистанціюються від законотворця, а законодавці не бажають чути вчених. Унаслідок такого стану Кримінальний кодекс продовжує розбалансовуватися, втрачаючи свою системність.

Проте не слід зупинятися на досягнутому, а продовжувати напрацювання, відшукуючи нові формати і наукового дискурсу, що позбавить можливості розповсюдження авантюристських ідей та рекомендацій до вдосконалення законодавства там, де цього робити не потрібно. Крім того, вченим слід звернути увагу на практику застосування норм ЗКпКВ, що також складає предмет кримінально-правової політології. Галопуюча законотворчість негативно відображається на процесі усвідомлення змісту нововведених норм кримінального права. Так, наприклад, ЗУпКВ було доповнено статтею 96¹ згідно із Законом № 222- УІІВід 18.04.2013, редакція її була змінена Законами № 1261 -УІІВід 13.05.2014, № 731-УІІВід 08.10.2015, № 770-УІІВід 10.05.2015, № 743-

УІІВід 03.11.2015, № 743-УІІВід 18.02.2016. Чи може такий підхід законодавця сприяти покращенню практики застосування спеціальної конфіскації? Звісно, ні. Іноді практика ускладнюється ще і несистемним законотворенням (як приклад можна навести введення статей до розділу XV Особливої частини ЗУпКВ, у яких встановлено покарання за злочини проти журналіста [Митрофанов І. І. Розмовляємо про об'єкт злочинів проти журналіста / І. І. Митрофанов // Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства : збірник тез V Всеукраїнської науково-практичної конференції (2 грудня 2016 р.). Кіровоград : ПВНЗ КІДМУ КПУ, 2016. - С. 46-49.]).

Кримінально-правова політологія має також опікуватися проблемою

інформаційного забезпечення протидії злочинності. Значущість цього напрямку підтверджується емпіричними даними сьогоденні. На сучасному етапі спостерігається зростання не лише абсолютних показників злочинності, а розгортається нав'язана ЗМІ істерія з приводу безкарності злочинців, що пояснюється також політичними процесами, які відбуваються в Україні в цей час. Тому система знань кримінально-правової політології має доповнитися за рахунок розробки на новій платформі методики інформаційного супроводу протидії злочинності. Це може показатися зайвим, але потреба в таких заходах підтверджується накопиченим у минулому досвідом створення умов дієвості протидії злочинності. Свого часу була продемонстрована корисність особливого інформаційного забезпечення запобігання злочинам. Сьогодні, як ніколи, ці проблеми актуалізуються. Тим більше, фактично не аналізуються зміни, що відбуваються у структурі злочинності внаслідок прийняття нових кримінально-правових заборон, наприклад, реальний вплив на суб'єктів е-декларування приписів ст. 366 ^ Як наслідок констатується відсутність політичного моніторингу закону про кримінальну відповідальність або такий моніторинг може носити неперіодичний та вибірковий характер. Разом з тим для соціуму він є просто необхідним.

Таким чином, в узагальненому вигляді хоча і предмет кримінально - правової політології вважається зрозумілим і зорієнтованим на потреби практики, але й таким, що потребує подальшого розвитку в міру накопичення системи політологічних знань про кримінально-правову політику. Тобто, вищим рівнем осмислення всіх аспектів кримінально-правової має стати кримінально-правова політологія, яка вдосконалюється за наявності жвавого наукового дискурсу.